

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN EDEBİ ESERLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN INVESTIGATION ON THE LITERATURE WORKS IN THE SECONDARY SCHOOL SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS

Dr.Öğr. Üyesi Erhan GÖRMEZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, Van / TÜRKİYE, ORCID: 0000- 0003-0752-802X

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının ne tür yazılı ve sözlü edebiyat eserler içerdiğini ortaya koymaktır. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek gerçekleştirilen araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler doküman incelemesi aşamalarına göre analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, 5 ve 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanı dışındaki diğer öğrenme alanlarında, kitap için tasarlanmış olan kısa hikâyelere, şiire, anı örneklerine, özlü sözlere, kısa biyografilere, destan örneklerine; 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise Küresel Bağlantılar dışındaki diğer tüm öğrenme alanlarında hikâye ağırlıkta olmak üzere, özlü söz, biyografi, şiir, araştırma yazıları gibi edebî eserlere yer verildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Edebî Eser, Ortaokul, Ders Kitabı

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal what kind of written and oral literary works are included in the secondary school social studies textbooks. In the research, it was benefited from document analysis method which is one of the qualitative data collection methods. The data obtained from the study were analyzed according to the stages of the document analysis method. When the results of the research are evaluated in general, it is seen that in all learning areas, except the People, Places and Environment learning area, in the 5th and 6th grade social studies textbook are included short stories designed for the book, poetry, sample of moment, concise words, short biographies, samples of saga; In all other learning areas, except Global Links, in the 7th grade social studies textbook included the literature works such as concise words, story, biography, poetry and research articles.

Keywords: Literature Works, Secondary School, Textbook

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun sahip olduğu kültürel birikimi kuşaktan kuşağa aktaran, kaynağını hem sözlü hem de yazılı ürünlerden alan ve temelinde dil ekinliği olan sanat, edebiyattır. Edebiyat varlığını mensubu olduğu toplumun tarihinden ve kültüründen almaktadır. Edebiyat kelimesinin, Arapça “edeb”ten kaynaklandığı söylenmektedir. Başlangıçta ‘davet’ anlamında kullanılan bu söz, zamanla halk arasında gözlemlenen en güzel ahlâk, insanı kötülüklerden koruyan iyiliğe sevk eden meleke, güzel huy anlamlarını kazanır. Daha sonra da söz söyleme ve ifadeyle ilgili her türlü çalışmanın genel adı olarak kullanılmıştır. Kişilerin sözlü ve yazılı ifadelerinde hataya düşmelerine engel olmak için öğrenilen ve kullanılan kurallar bütünü bu kelimeyle ifade edilmiştir. XIX. yüzyılda bile edebiyat iyi huy öğretici, ahlâk kazandıran bir disiplin olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde de edebiyatın her şeyden önce bir güzel sanat etkinliği olduğu dile getirilmektedir. Bugün edebiyat; tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle, dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır. Burada asıl olan edebî metindir. Çünkü edebiyatla ilgili her türlü etkinliğin merkezinde edebî metin bulunmaktadır (Aktaş, 2009, s.188). Kavcar (1999) edebî eserlerin büyük bölümünün insanları eğiterek onlara bilgi,

beceri, değer ve tutum kazandırmak için hazırlandığını ifade etmiştir. Buna örnek olarak da Yunus Emre'nin birçok şiirini ve Risaletü'n-Nushiyye'sini (Öğüt Kitabı), Mevlana'nın Mesnevi'sini, Nabi'nin Hayriyye'sini, Ahmet Mithad Efendi'nin romanlarını, Tevfik Fikret'in Şermin'i ve Haluk'un Defteri'ni, Mehmet Akif'in Safahat'ını göstermiştir (Aktaran: Kaymakçı, 2013, s. 231).

Edebi eserlerden aktif olarak yararlanan derslerin başında sosyal bilgiler gelmektedir. Çünkü Sosyal bilgilerin amaçları ile edebi ürünlerin öğrencilerde bıraktığı etki arasında bir ilişki vardır (Demir ve Akengin, 2011). Hem sosyal bilgiler hem de edebiyat iyi olma, güzel huy edinme ve ahlaklı olma gibi bir toplumu ayakta tutan dinamikleri mensubu olduğu bireylere kazandırmayı kendine amaç edinen disiplinlerin başında gelmektedir. Sosyal bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, Tarihsiz).

Sosyal bilimler öğretimi alanlarına ilişkin çağdaş öğretim ilkelerinin, "yaşamın bir bütün olduğu, dolayısıyla buna bağlı ortaya çıkan problemlerin de bütüncül bir bakış açısı ile çözülebileceği" düsturundan hareket etmesi, problem çözmede interdisipliner yaklaşımı zorunlu kılmaktadır (Şimşek, 2006). Fredericks (2007), sosyal bilgiler öğretimi ve edebiyat arasında güçlü bir ilişkinin mevcut olduğunu, sosyal bilgiler programıyla edebi ürünlerin bütünleştirilmesinin ulaşılmak istenen hedefleri desteklediğini ifade etmektedir (Aktaran: Yeşilbursa ve Samancı, 2015, s. 20). Ayrıca 2017 yılında güncellenen Sosyal Bilimler Öğretim Programı efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilimler dersinin edebî ürünlerle desteklenmesine ve eğitimcilerin öğrencilerini konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşviş etmelerine değinmektedir (MEB, 2014). Bu açıdan Sosyal Bilimler Öğretim Programının yansıması olan ders kitaplarının öğrenciler tarafından en çok faydalanılan basılı kaynaklar olduğu düşünüldüğünden içeriğinin öğrencilere edebi ürünleri sevdirecek nitelikte olması oldukça önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı da ortaokullarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak dağıtılan ders kitaplarının ne tür yazılı ve sözlü nitelikte edebi ürünlere yer verdiğini ortaya koymaktır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının ne tür edebi eserlere yer verdiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki problemlere cevaplar aranmıştır:

1. Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilimler ders kitaplarında ne türde edebi eserlere yer verilmiştir?
2. Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilimler ders kitaplarında ne türde edebi eserlere yer verilmiştir?
3. Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilimler ders kitaplarında ne türde edebi eserlere yer verilmiştir?

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel yöntemlerden biri olan doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Bu yöntem araştırılması amaçlanan olgu veya olaylarla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman incelemesi yönteminde vaka notları, elektronik posta metinleri, web siteleri, yıllık raporlar, toplantı tutanakları, görev bildirimleri ve politik belgeler kullanılabilir. Bu çalışmada da 2018-2019 eğitim öğretim dönemi içinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara ücretsiz dağıtılan sosyal bilgiler ders kitaplarından yararlanılmıştır.

2.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada doküman analizi yöntemi uygulanmıştır. Doküman incelemesi yaparken izlenilebilecek bir dizi aşama vardır: 1. Dokümanlara ulaşma, 2. Orijinalliği kontrol etme, 3. Dokümanları anlama, 4. Veriyi analiz etme ve 5. Veriyi kullanmadır. İlk aşamada Van Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir ortaokulla iletişime geçilerek sosyal bilgiler ders kitaplarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Kaynakların orijinal olması için doğrudan MEB'e bağlı bir kurumdan temin edilmiştir. Çalışmanın amacı ve alt problemleri dikkate alınarak ders kitapları bir Sosyal Bilimler öğretimi eğitimcisine ve bir Türkçe öğretimi eğitimcisine incelettirilmiştir. Araştırmacı tarafından analiz birimi edebi eser türleri olarak belirlendikten sonra ders kitapları analiz edilmiştir. Ve elde edilen veriler tablolara aktarılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde ortaokul sosyal bilgiler ders kitabında yer alan edebi eser ve türleri tablolaştırılarak verilmeye çalışılmıştır.

3.1. Bulgu: Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan edebi eserler

Tablo 1. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Edebi Eserler

5. Sınıf	Tema/Konu/Ünite	Edebi Ürünler
Birey ve Toplum	Yeni Okulum	Hikâye (Okuma Metni (S.14 Kitap İçin Yazılan) Hikâye (Okuma Metni (S.18 Kitap İçin Yazılan)
	Hak Ve Sorumluluklarınız	Günlük (Sevgili Günlük, S.20) Özlu Söz (S.23)
Kültür ve Miras	Uygarıkları Öğreniyorum	Hikâye (Okuma Metni (S.34-37)
	Kültürümüzü Tanıyalım	Hikâye (Okuma Metni –S.52
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Geçmişte Günümüze Kültürümüz	Özlu Söz (S.55)
	-	-
Bilim Teknoloji ve Toplum	Doğru Ve Güvenilir Bilgi	Hikâye (Okuma Metni-S.101 Özlu Söz (S.106)
	Bilim İnsanın Ortak Özellikleri	Biyografi (Albert Einstein/Isaac Newton/Aziz Sancar, Genel Ağdan Alınan, S.107-108)
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Bilimsel Etik	Biyografi (Cahit Arf, S.111)
	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Hikâye (Okuma Metni-S.131)
	Yeni Fikirler Geliştirelim	Özlu Söz (S.140)
Etkin Vatandaşlık	Bilinçli Tüketici	Hikâye (Okuma Metni-S.144
	Bayrağımız ve İstiklal Marşı	Özlu Söz (174)
Küresel Bağlantılar	Ortak Mirasımız	Kısa Biyografiler (191-194)

Tablo 1 de görüldüğü gibi 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında hemen hemen tüm öğrenme alanlarında kitap için tasarlanmış olan kısa hikâyelere ve konuya uygun özlu sözlere yer verildiği görülmektedir. Edebi eserlerin öğrenme alanı içindeki temalara/konulara göre dağılımı incelendiğinde Birey ve Toplum öğrenme alanında yer alan dört temanın ikisinde; Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan beş temanın üçünde; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan temaların hiç birinde; Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında yer alan beş temanın üçünde; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında yer alan beş temanın üçünde; Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer alan dört temanın birinde; Küresel Bağlantılar öğrenme alanında yer alan dört temanın birinde edebi eserlere yer verilmiştir.

3.2. Bulgu: Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan edebi eserler.

Tablo 2. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Edebi Eserler

6. sınıf	Tema/Konu/Ünite	Edebi ürünler
Birey ve Toplum	Kültürümüzle yaşıyor ve geliyoruz	Şiir (yunus emre divanı-Mustafa taşçı, s.18) Araştırma yazısı – Jean Paul Roux, Türklerin Tarihi: Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 Yıl, s.40 Araştırma yazısı -Kök Tengri'nin çocukları, s.43 Destan- oğuz kağan destanı, s.44 (Tufan gündüz)
	Destan ve yazıtlarda Türkler	Destan- Ergenekon destanı, Umay Günay, Türk destanları, s.47 Araştırma yazıları (Talat tekin, orhun yazıtları, s.48) Destan-(Umay, Günay, Göç destanı, s.50). Araştırma yazıları (Osman Turan, Selçuklular zamanı türkler, s, 72) Seyhatname (İbn Batuta, s. 82) Şiir (Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı, s.83)
Kültür ve miras	Yeni yurt Anadolu	-
İnsanlar yerler ve çevreler	-	-
Bilim teknoloji ve toplum	Sosyal Bilimler ve Toplum	Biyografi (Osman Turan, Nüzhet Gökdoğan, Gazi Yaşargil, Aziz Sancar s.129-130)
Üretim, dağıtım ve tüketim	Vergilerimizle aydınlık yarınlar	Şiir (güçlü devlet, s.175)
Etkin vatandaşlık	Yöneticilerimiz ve biz	Hikaye (Okuma Metni, s.199)
	Hayatın içinde demokrasi	Anı (s.200)
Küresel bağlantılar	Komşularımız ve kardeşlerimiz	Şiir (gözel Türkistan, s.221)
	Lider Türkiye	Özlu söz (s.232)

Tablo 2 incelendiğinde 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında hemen hemen tüm öğrenme alanlarında şiir, anı, özlü söz, biyografi, seyahatname, destan gibi farklı türde edebi eserlere yer verildiği görülmektedir. Edebi eserlerin öğrenme alanı içindeki temalara/konulara göre dağılımı incelendiğinde Birey ve Toplum öğrenme alanında yer alan beş temanın birinde; Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan beş temanın ikisinde; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan temaların hiç birinde; Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında yer alan dört temanın birinde; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında yer alan altı temanın birinde; Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer alan altı temanın ikisinde; Küresel Bağlantılar öğrenme alanında yer alan dört temanın ikisinde edebi eserlere yer verilmiştir.

3.3. Bulgu: Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan edebi eserler.

Tablo 3. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Edebi Eserler

7. Sınıf	Tema/Konu/Ünite	Edebi Ürünler
Birey ve Toplum	İnsandan İnsana Giden Yol	Hikâye (Okuma Parçası, Kitap İçin Yazarlar Tarafından Hazırlanmıştır, S.12) Özlü Söz (Mevlana, S.14) Hikâye (Okuma Metni, Yazarlardan Tarafından Hazırlanmıştır, S.15). Şiir- (Orhan Veli Kanık, Anlatamıyorum, S.16) Hikaye (İletişimde Kelebek Etkisi,S.18). Makale (Okuma Parçası-Anadolu İnsanın Sessiz İletişimi, S.22)
	İletişimin Gücü	Araştırma Yazısı (Okuma Parçası-Erhan Afyoncu, Sorularla Osmanlı İmparatorluğu S.40)
	Beylikten Cihan Devletine	Hikâye (Okuma Paçası-Şeyh Edebalî'nin Osman Gazi'ye Nasihati, 52) Araştırma Yazıları (Örnek Olay 1-2.. S.57 Aşıkpaşazade, Tevarih-İ Âli Osman, Nikolas Jorga, Osmanlı Tarihi, C.2, S.22; Ducas, Bizans Tarihi, <i>Gökkubbe Altında Birlikte Yaşamak</i> ”, <i>Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü</i>)
Kültür ve Miras	İnsanı Yaşat Ki Devlet Yaşasın	Risale (Koçi Bey Risalesi, S.74) Hikaye (Okuma Parçası-Şehzadebaşı Camii Ve Kısa Bir Anı,S.87) Makale (Okuma Parçası-Feyzan Göher Vural'ın “Türk Kültürünün Aynası: Türküler” Adlı Makalesinden Düzenlenmiştir, S.112)
	Değişen Dünyada Değişen Osmanlı Osmanlıdan Kalan Mirasımız	Hikâye (Okuma Parçası-İzmir'e Veda Ederken, Kitap İçin Yazarlar Tarafından Hazırlanmıştır. S.118)
	Doğduğun Yer Mi, Doyduğun Yer Mi?	Hikâye (Okuma Parçası-Kitap İçin Yazarlar Tarafından Hazırlanmıştır, S.126) Biyografiler (Harezmi, Ali Kuşçu, Kâtip Çelebi, İbni Sina, S. 135-139) Biyografiler (Richard Feynman, Marie Curie, S. 146)
İnsanlar Yerler Ve Çevreler	Yerleşme Ve Seyahat Özgürlüğüm Var	Hikâye (Okuma Parçası, Kitap İçin Yazarlar Tarafından Hazırlanmıştır, S.147) Özlü Söz (S.159)
	Kil Tabletlerden Akıllı Tabletlere	Hikâye (Talebeye Giysi Ve Kırtasiye Yardımı Yapan Vakıf, S.171)
	Bilimin Öncüleri	Hikâye (Okuma Parçası-Püf Noktası, S.174) Hikâye (Okuma Parçası, (Kitap İçin Yazarlar Tarafından Hazırlanmıştır S.210)
Bilim Teknoloji ve Toplum	Her Yenilik Geleceğimize Bir Katkıdır	
	Özgür Düşüncenin Bilime Katkısı	
	Topraktan Üretim, Toprağı Yönetiriz	
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Vakıf Demek, Medeniyet Demek	
	İşinin Ehli İnsan Yetiştirmek	
Etkin Vatandaşlık	Hâkimiyet Milletindir!	
Küresel Bağlantılar	-	-

Tablo 3 incelendiğinde 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Küresel Bağlantılar dışındaki diğer tüm öğrenme alanlarında hikâye ağırlıkta olmak üzere, özlü söz, biyografi, şiir, araştırma yazıları gibi edebi eserlere yer verildiği görülmektedir. Edebi eserlerin öğrenme alanı içindeki temalara/konulara göre dağılımı incelendiğinde Birey ve Toplum öğrenme alanında yer alan dört temanın ikisinde; Kültür ve

Miras öğrenme alanında yer alan beş temanın ikisinde; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan dört temanın ikisinde; Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında yer alan temaların tamamında; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında yer alan altı temanın üçünde; Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer alan dört temanın birinde edebi eserlere yer verilmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Birinci bulgudan elde edilen sonuçlar incelendiğinde 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan Küresel Bağlantılar öğrenme alanı hariç diğer tüm öğrenme alanlarında edebi eserlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak ders kitabında, kitap yazarları tarafından yazılmış olan ve temalarla uyumlu kısa hikâyelere yer verildiği görülmektedir. Ayrıca tüm öğrenme alanlarında yer alan toplam 35 temadan sadece 13 tema içinde edebi esere rastlanmaktadır. İkinci bulgudan elde edilen sonuçlar incelendiğinde 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanı hariç diğer tüm öğrenme alanlarında edebi eserlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sınıf düzeyinde toplam 34 temadan sadece 9 tema içinde edebi esere rastlanmaktadır. Bu sonuç da 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabında edebi eserlere yeterince yer verilmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu sınıf düzeyinde genelde şiir, destan ve araştırma yazıları türünden eserlere yer verilmiştir. Üçüncü bulgudan elde edilen sonuçlar incelendiğinde 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabındaki Küresel Bağlantılar öğrenme alanı hariç diğer tüm öğrenme alanlarında edebi eserlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sınıf düzeyinde toplam 31 temadan 16 tema içinde edebi esere rastlanmaktadır. Bu sınıf düzeyinde genel olarak kitap için yazılmış kısa hikâyelere ve biyografilere yer verildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde: K aymakçı'nın (2013) "Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu" konulu çalışmasında sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebi türlerin kullanımına önem verildiği bu kapsamda anı, atasözü, biyografi, destan, deyim, efsane, fıkra, gezi yazısı, günlük, hikâye, kompozisyon, makale, mani, marş, masal, mektup, menkıbe, özdeyiş, roman, siyasetname, söylev, sözlük, şarkı/türkü, şiir, tekerleme ve tiyatro türlerine ders kitaplarında yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Otluoğlu'nun (2001) "ilköğretim okulu 5. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi" konulu çalışmasında yazılı edebiyat ürünlerinin ders aracı olarak kullanıldığı sosyal bilgiler öğretiminin; duyuşsal davranış özellikleri kazanmayı anlamlı derecede artırdığını, sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin klasik öğretim yöntemine göre; hoşlanma, farkına varma, ilgi çekme, istek duyma, kendini daha rahat hissetme, kişiliğine katma, anlama/anlatma, hatırlama, zihninde canlandırabilme, öğrendikleriyle bağ kurma konularında olumlu tutumlar kazandığı sonucuna ulaşmıştır. Harmanş'a'nın (2017) "4.sınıf sosyal bilgiler dersinde dürüstlük değerini kazandırmada edebi ürünlerin kullanımı" konulu çalışmasında Kelile ve Dimne, Gülistan, Bostan, Mesnevi, Nasihatname (Kabusname) ve Tutiname isimli eserler incelenmiş ve çalışma sonucunda kullanılan eserlerin 4. sınıf öğrencilerine dürüstlük değerini kazandırmada etkili olduğu görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derste edebi eser kullanımına yönelik görüşlerini ortaya koyan çalışmalar da söz konusudur. Bu çalışmalardan bazıları incelendiğinde: İbret, Avcı, Karabıyık vd. (2017) yaptıkları "sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı" konulu araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler derslerinde edebi ürünlerin kullanılmasının önemini değerlerin aktarımını kolaylaştırması, bilgilerin kalıcılığını artırması, kültürel öğeleri öğretmesi ve öğrencilerin derse ilgisini artırması olarak belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler derslerinde edebi ürünlerden yararlandıklarını, derslerinde anı, fıkra, atasözü, roman, seyahatname, destan, söylev/nutuk, şiiri kullandıklarını ve bu edebi ürünleri kullanma nedenlerini değerleri aktarması, tarihi konuları aktarması, konuların kalıcılığını sağlaması, öğrencilerin ilgisini çekmesi ve öğrenilenleri pekiştirmesi olarak ifade etmişlerdir. Beldağ ve Aktaş (2016) yaptığı "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı: Nitel Bir Çalışma" konulu çalışmalarında öğretmen ve öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretiminde edebî eser kullanmayı genel olarak faydalı buldukları, en çok hikâye türünü kullanmayı tercih ettikleri ve dersin amaçlarını gerçekleştirmeye katkı sağlayacak edebî eserleri seçme eğiliminde oldukları sonuçlarına ulaşmışlardır. Yapılan araştırmalar sonucunda genel olarak yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda şekillenen ve belirli aralıklarla güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programının sözlü ve yazılı türden edebi eserlere yer verdiği ve öğretmenlerin de ders anlatımında bu türlerden aktif olarak

yararlandığı anlaşılmaktadır. Son olarak Sosyal Bilgiler ders kitaplarında daha güncel ve çocukların gelişim düzeylerine uygun edebiyat ürünlerine yer verilmesi araştırmacı tarafından önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Ş. (2009). Edebî Metin ve Özellikleri, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, s.187
- BELDAĞ, A. ve AKTAŞ, E. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı: Nitel Bir Çalışma *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2).
- DEMİR, S. B. ve AKENGİN, H. (2011). *Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ERDEN, M. (?). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi
- İBRET, B., Ü., KARABIYIK, Ş., GÜLEŞ, M. VE DEMİRCİ, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı. *UTEB*, 5(9)
- HARMANŞA, T. (2017). *4.sınıf sosyal bilgiler dersinde dürüstlük değerini kazandırmada edebî ürünlerin kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize
- KAYMAKÇI, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20.
- MEB (2014). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul Ve Ortaokul 4, 5, 6 Ve 7. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>
- OTLUOĞLU, R. (2001). *İlköğretim okulu 5. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- ŞİMŞEK, A. (2006). Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi. *Bilig*, 37, 65-80.
- YEŞİLBURSA, C., C. VE SABANCI, O. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünlerin Kullanımına Yönelik Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- YILDIRIM, A. VE ŞİMŞEK, H. (2011). *Nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık